

ÇOCUK ŞİİRLERİNDE SORU, SORGULAMA VE FELSEFİ DÜŞÜNME:

MUSTAFA RUHİ ŞİRİN ÖRNEKLEMİ

M. Halil SAĞLAM¹

Öz

Çocuk şiirleri salt pedagojik iletiler üzerine kurgulanmamalı; çocuğun düşünme, sorgulama ve üst bilişsel yetisini de geliştirmelidir. Çocuğun şiiri okurken doğayı, sosyal hayatı, değerleri ve metafizik kavramları sorgulaması önemlidir. Mustafa Ruhi'nin şiirleri bu anlamda dikkat çekici özelliklere sahiptir. Onun şiirlerinde çocukları sürekli sorgulamaya, düşündürmeye ve sentezlemeye yönlendiren soru imgeleri vardır. Çocuk, bu soru imgelerini düşündükçe varlığının farkına varır, içten içe ve içten dışa kozmik âlemi sorgular. Bu çalışmanın amacı çocuk şiirlerinin estetiğe ve felsefeye bakan yönünü ortaya çıkarmaktır. Çalışmadan çıkan sonuca göre, felsefi çocuk şiirleri çocukların eleştirel düşünme yeteneklerini geliştirmekte ve çocuklara estetik haz vermektedir. Bu tür çocuk şiirlerinin artırılması çocukların kişisel gelişimlerine katkı sağlayacaktır.

Anahtar Sözcükler: Çocuk şiirleri, felsefe, düşünme, Mustafa Ruhi Şirin

QUESTIONS, INQUIRY AND PHILOSOPHICAL THINKING IN CHILDREN POEMES: THE SAMPLE OF MUSTAFA RUHİ ŞİRİN

Abstract

Children's poems should not be built solely on pedagogical messages; they should also improve the child's thinking, questioning, metacognitive ability. It is important for the child to question nature, social life, values and metaphysical concepts while reading a poem. The poems of Mustafa Ruhi have remarkable features in this sense. In his poems, there are question images that lead children to question, think and synthesize constantly. As the child thinks about these question images, he becomes aware of his existence and questions the cosmic world deeply and from the inside out. The aim of this study is to reveal the aspects of children's poems that look at aesthetics and philosophy. According to the conclusion from the study, philosophical children's poems improve children's critical thinking skills and give children aesthetic pleasure.

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Siirt Üniversitesi Eğitim Fakültesi Sosyal Bilimler ve Türkçe Öğretmenliği Bölümü, mhalil.saglam@gmail.com, ORCID: 0000-0001-7557-7021

Increasing such children's poems will contribute to the personal development of children.

Keywords: Children's poems, philosophy, thinking, Mustafa Ruhi Şirin

Giriş

Çocuk, bütün toplumlarda neslin devamlılığını ve geleceğin teminatını sağladığı için önemsenir. Fakat çocukların sahip oldukları değere rağmen 20 yüzyıla kadar hak ettikleri ölçüde önemsendikleri söylenemez. Çocukluk, Batıda 13. yüzyılda keşfedilmiş; kavram olarak Rönesans'la birlikte kullanılmaya başlanmıştır. Aydınlanma çağında ise bugünkü anlamını kazanmıştır (Postman, 1995, s. 8). 18. yüzyılda çocuk, ailenin temel bireyi olarak kabul edilip geleceğiyle birlikte varlığıyla da değerlendirilmeye başlanmıştır (Tan, 1994, s. 19). Fakat Birinci Dünya Savaşı'nın (1914-1918) başlamasıyla birlikte çocuklar toplumun en fazla ihmal edilen sınıfı olmuştur. Savaş'ın büyük yıkımlara sebep olduğu bu dönemde toplumların öncelikli sorunu ekonomi ve sağlık olmuştur. Dolayısıyla bu dönemde çocuk eğitimi uzun yıllar gündeme alınmamıştır. Ağır ekonomik şartlar altında yaşayan çocuklar, yetişkinler gibi fabrikalarda çalışmak zorunda kalmış; eğitim ve öğretim imkânlarından yararlanamamışlardır. Bu sebeple 19. yüzyıl, çocukların fiziksel ve psikolojik açıdan yıprandığı, eğitimlerinin ihmal edildiği bir dönem olarak değerlendirilmektedir. 20. yüzyılda modern bilim ve teknoloji gelişmiş; okullaşma olgusu çocuk pedagojisinin, çocuk sağlığının, çocuk psikolojisinin gelişimini sağlamıştır (akt. Demir Gürdal, 2013, s.8). Bu dönemden itibaren çocuk, tekrar toplumun ana öznesi haline gelmiştir. Özellikle ekonomik şartların düzelmesi ve modern aile sayılarının artmasıyla birlikte çocuklar üzerindeki sosyal baskı azalmış; çocukların bilimsel metot ve tekniklerle eğitilmesi önemsenmiştir. Bu yüzyılda çocuklar, yarının yetişkinleri olarak değil bugünün çocukları olarak değerlendirilmiştir. 20. yüzyılda çocuk hakları konusunda yapılan çalışmalara ve bilimsel alanlardaki gelişmelere bağlı olarak çocuklarla ilgili tanım, kavram ve algı değişmiş ve bu yüzyıla "Çocuk Yüzyılı" denmiştir (Gander ve Gardiner, 2010, s.33). "Çocuk Yüzyılı'nda" çocuğun küçük bir yetişkin olarak kabul edildiği dönem geride kalmış; çocuğun kendi mantığıyla ve gerçekleriyle kabul edildiği bir sürece girilmiştir. Bu süreçte çocukların kişisel ve fiziksel gerçekleri ihmal edilmeden ilgi ve yeteneklerine göre yetiştirilmeleri amaçlanmıştır. "Çocuk Yüzyılı'nda" çocuğun psikolojik ve fiziksel gerçekleri ihmal edilmeden eğitilmesine önem verilmiştir. Bunun için de çocuk edebiyatı ve çocuk felsefesinden mümkün olduğu ölçüde yararlanılmaya çalışılmaktadır.

Çocuk Edebiyatı ve Çocuk Felsefesi

Çocuk edebiyatı, çocukların psikolojik ve fizyolojik özelliklerine bağlı olarak onların hayal dünyalarına hitap eden, bayağılıktan, şiddetten ve çirkinlikten uzak; “çocukların büyüme ve gelişmelerine; hayallerine, duygularına, düşüncelerine, yeteneklerine ve zevklerine hitap eden, eğitirken eğlenmelerine katkıda bulunan sözlü ve yazılı verimlerin tamamıdır” (Yalçın ve Aytaş, 2005, s. 17). Çocuk edebiyatı, Mustafa Ruhi Şirin’in ifadesiyle “çocuğa dıştan bakışı terk ederek içten bakışı amaçlayan pedagojik eğilimleri ve psikolojik açılımları öne çıkaran sanatçı bakışının ortaya çıkardığı bir gerçektir” (1994). Çocuk edebiyatının temel amacı, “çocuklara yaşam ve insan gerçeğine ilişkin sanatçı duyarlılığı ile kurgulanmış ipuçları sunmak, anadilinin kullanım olanaklarını sezdirmek ve onları canlı yazılı kültürle sağlıklı ve sürekli etkileşim kurabilen bireyler yetiştirmektir” (Sever, 2015, s.198). Düş gücü gelişmiş, eleştirebilen, sorunlara çözüm bulan, yaşadığı toplumun kurallarına uyan; sevgi, saygı gibi değerleri içselleştiren bireyler, çocuk yazını ile yetişmektedir. Çocuk edebiyatı çocukları eğitir. Onların hayatında nasıl davranmaları gerektiğine dair ince, etkili öngörülerde, tavsiyelerde bulunur ve çocuğun geleceğini inşa etmeye çalışır (Alver, 2005, s. 403). Bu bağlamda çocuk edebiyatı, çocuklara öğreten, kavratan ve keşfettiren bir türdür. Geçmişte çocukları salt eğlendirmeyi ve eğitmeyi amaçlayan çocuk edebiyatı, günümüzde çocukları eğlendirirken düşündürmeyi de amaçlamaktadır. Modern çocuk edebiyatı anlayışına göre çocuk, kitapta örtük iletilerle karşılaşmalı; hedeflenen amaçları buluş yoluyla kavramalı ve en önemlisi de okuma eyleminde aktif olmalıdır (Doğan ve Güldenoğlu, 2011, s.362). İyi kurgulanmış bir çocuk kitabında yazar, çocuklarla paylaşmak istediği duygu ve düşünceler için, çocukların da düşünmesine ve duyarlılıklarını devindirmesine gereksinim duyar (Sever, 2015, s.23). Bu gereksinimden dolayı çocuklar için yazılan edebî metinlerde çocuğu düşündürmeye sevk eden; çocukta merak uyandıran sorular önemlidir. Çocuk felsefesi, çocuk edebiyatına bu alanda katkı sağlayacak niteliklere sahiptir. Çocuk felsefesi kavramı, ilk defa 1953 yılında Karl Jaspers tarafından kullanılmıştır. Almancada “Kinderphilosophie” veya “Philosophie für Kinder”, İngilizcede “Philosophy for Children” olarak kullanılan kavram, Türkçede “çocuk felsefesi” veya “çocuklar için felsefe” şeklinde kullanılmaktadır (Karakaya, 2006a, s.24). Çocuk felsefesinin temel amacı, çocuklara sormayı, sorgulamayı, araştırmayı ve eleştirel düşünmeyi öğretmek; hayatı, insanı ve evreni merak ettirmektir. Nitekim felsefenin öncelikli koşulu da sormak ve merak etmektir. Çocukların doğasında olan “sorma” ve “merak etme” felsefeyi çocuklarla ilişkili kılar. Çocuklar olayları, olguları ve objeleri felsefe olsun diye merak etmezler. Onlar varlıkla karşılaşmaktan doğan bir hayret ve merak, varoluş karşısında algılayan ve hisseden bir bilinç olarak sorarlar (Taşdelen, 2014. s,567). Çocukların

olayları, olguları ve objeleri sorgulamaları temelde meraktan kaynaklanır. Merak duygusu da felsefenin özüdür. “Felsefenin özü, böylelikle, düşünen insan zihninin doğal olarak bir bilmece gibi karmaşık bulduğu belli, kaçınılmaz sorularda yatar; felsefeyi öğrenmek doğrudan bu sorular üzerine düşünmekle başlar. Felsefe, bilmediğimiz ile yola çıkar” (Gülenç, 2006, s.61). Felsefe farklı bir anlamda “araştırmaya, sorgulamaya ve eleştirel bir tavra dayanan bir düşüncedir” (Cevizci, 1994, s.10). Var olanı, var olan, düşünme, dil ilişkileri içerisinde anlama, ona anlam verme çabası da felsefe olarak değerlendirilmektedir (Çotuksöken, 2000, s. 69). Felsefi düşünme, zamanla öğrenilen, öğretilen ve geliştirilen bir yetidir. Çocukların felsefi düşünceye sahip olmaları karar verme, sorgulama ve yargıda bulunma yeteneklerini geliştirir. Bu sebeple çocuk felsefesi sürekli eleştirel düşünme üzerine vurgu yapar. Eleştirel düşünme, yanlış olan düşünme biçimlerini tanıyan, “kanıtlara ve sonuçlara önem veren araştırma temelli daha derin bir düşünme eğilimi, tutumu ve becerisi sergileyen” bir düşünme biçimidir (Gündoğdu, 2009, s.63). Çocuklar, eleştirel düşünme yeteneğini kazanmakla olayları, objeleri durumları inceler ve sonrasında bu bilgileri, tavırları ve değerleri sorgularlar. Sorgulayan çocuklar, kendini güdüleyen, yönlendiren, sorgulamanın sürekliliğini sağlayan, şüpheli, öğrenmeye istekli, meraklı, nedenlere saygı duyan ve bir kanıtı benimsemek için zamana ihtiyaç duyan bireylerdir. Çocuklar, bu süreçte problemleri çözmeye veya sorular sorarak bu sorulara yanıt aramaya çalışırlar. Burada amaç çocukların problem çözme becerilerini kullanarak, yaşamın içinden bilgilere ulaşmalarını ve bu bilgileri genelleyeceği beceri ve tutumlar geliştirmelerini sağlamaktır. İyi bir sorgulama sürecinin gerçekleşebilmesi için sorulan soruların etkili ve nitelikli olması gerekir. Çünkü etkili ve nitelikli sorular bilgiye daha kısa sürede ulaşma imkânı sağlarlar. Bilginin daha kısa sürede sağlanması da bireyin öğrenme kararlılığını ve azmini güçlendirir.

Wood’a göre Birey eleştirel düşünebilmesi için şu ilkelere göre hareket etmelidir:

Mantık ve mantıksal hataları fark etmelidir; görüş ve fikirler arasında gerçek olanı ayırmayı bilmelidir. Adil ve açık fikirli olmalıdır; kendini ve başkalarını sorgulamalıdır. Çünkü gerçeğin ortaya çıkması için arkasındaki argümanların bilinmesi gerekir; kendi düşünme sistemini yeniden düzenlemelidir (akt. Gülle ve Beyleroğlu, 2017, s.9).

Felsefenin temel değerleri çocukluk çağında başlar. Çocuklar kültürün, çeşitli sistemlerin, teknolojinin etkisi olmadan çevrelerini merak ederler (Çiçek, 2017, s.53). Çocuk, sadece verileni veya gördüğünü değil aksine verilenden ve gördüğünden fazlasını ister. Dolayısıyla soru sorma yöntemi ile kendince merak ettiği şeyi arar ve merakını gidermeye çalışır. Çocuk, sosyalleşme sürecine girdikçe mantıksal düşünme, eleştirme ve değerlendirme becerisini geliştirir. Edebî eserlerin çocukların düşünme becerilerini geliştiren yönleri

bulunmaktadır. Bu noktada özellikle Sorun çözme becerisine sahip ve analitik düşünen kahramanlar üzerine kurgulanan hikâye edici metinler çocukları başka mekânlara, başka zamanlara, başkalarının yaşamlarına götürür. Hayatı keşfe çıkan çocuk, günlük hayatta karşılaşmadığı birçok olayı kurmaca dünyasında bulur. Dolayısıyla kurmacalardaki fantastik olaylar çocuğun hayal dünyasını geliştirir. Çocuk felsefesinde amaç, çocuğu filozof yapmak değildir. Onların felsefi duyarlılıklarını, eleştirel ve yaratıcı düşünme becerilerini geliştirmek, kendilerinde hayata ve varoluşa ilişkin bir farkındalık oluşturmaktır. Amaç hayata dokundurmak, varlığı ve varlık içinde benliği hissettirmektir. Epiktetos'un, "Felsefe yapıyorum deme, kendimi kurtarıyorum de!" sözü de bu kazanımı sağlamak için sarf edilen bir ifadedir (Taşdelen, 2014, s.568). Çocuk felsefesinin temel amaçları çocukların olaylar ve olgular arasında doğru ilişkiler kurmasını, analitik düşünmesini ve doğru çıkarımlarda bulunmasını sağlamaktır. Bunun da yolu çocukların eleştirel ve felsefi düşündüren yazınsal metinlere yönelmeleridir. Yazınsal metinlerle çocuğun yaşamı ile ilgili temel soruları sorması ve bu metinler aracılığıyla kendisini ve dünyayı tanıması sağlanmış olur (Direk, 2002, s.11). Çocuk edebiyatına ait metinlerin bu amaca katkı sağlayacak en elverişli metinler olduğu söylenebilir. Çünkü çocuk felsefesinin amaçlarına bakıldığında çocuk edebiyatının amaçlarıyla örtüşen birçok yönünün olduğu görülmektedir. Her iki disiplin de çocuğu düşündürmeye ve bilgiyi buluş yoluyla kazandırmaya çalışmaktadır. Çocuklar için kaleme alınmış nitelikli öykü, roman, masal ve şiir gibi türler estetik kaygının yanında eğitsel kaygılar da taşımaktadır. Çocuk duyarlılığıyla kaleme alınan hikâye edici metinlerde ve şiirlerde sorulan sorular temelde eğitsel kaygılardan kaynaklanmaktadır. Son dönem çocuk edebiyatı yazarları arasında bulunan Gülten Dayıoğlu, Sevim Ak, Aytül Akal, Mavisel Yener, Mustafa Ruhi Şirin, Cahit Zarifoğul ve Fatih Erdoğan çocukları eleştirel ve felsefi düşündürmeye özendirmek için hikâye edici metinler ve şiirler kaleme almışlardır. Bu yazarlar ve şairler arasında özellikle Mustafa Ruhi Şirin dikkat çekicidir. Onun hikâye edici metinleri ve şiirleri çocuk edebiyatıyla ilgili görüşlerini yansıtmakta; çocukların eleştirel ve felsefi düşünme yeteneklerini geliştirmektedir.

Mustafa Ruhi Şirin'in Çocuk Felsefesi ve Çocuk Edebiyatına Dair Görüşleri

Mustafa Ruhi Şirin 1976 yılından itibaren çocuk edebiyatı, çocuk psikolojisi, çocuk felsefesi, çocuk hakları, çocuk istismarı, çocuk medya ilişkisi gibi doğrudan doğruya çocuklarla ilişkili yazılar, şiirler ve kitaplar kaleme almış, araştırmacı bir yazardır. Çocuk Vakfı kurucusu olan yazar, aynı zamanda 1987, 1988 ve 1989 yıllarında yayımlanan çocuk edebiyatı yıllıklarının editörlüğünü yapmıştır. Mustafa Ruhi Şirin, çocuk edebiyatıyla ilgili

görüşlerine bakıldığında konuyu entelektüel bir bakış açısıyla değerlendirdiği görülmektedir. O, öncelikli olarak çocuk edebiyatının çocuk psikolojisi ve çocuk felsefesi gibi farklı disiplinlerle birlikte değerlendirilmesi gerektiğini düşünmektedir. Şirin'e göre çocuk edebiyatı yetişkin edebiyatından farklı olarak çocuksu bir duyarlılığa sahiptir. Bu duyarlılık çocuk edebiyatına nitelik ve özgünlük kazandırmaktadır. Mustafa Ruhi Şirin, çocuk edebiyatının eğitici olduğu kadar estetik olması gerektiğini de savunur. Çünkü iyi bir çocuk edebiyatının yalnızca eğitici ve öğretici olması, ahlaki değer yargılarını içermesi yeterli değildir; aynı zamanda onun edebî değer taşımaya, estetik zevk ve düşünce içerisinde kaleme alınması ihtiyacı vardır (Yalçın ve Aytaş, 2005, s.16-17). Mustafa Ruhi Şirin'in tespitlerine göre öznesi çocuk olan hikâye edici metinlerin ve şiirlerin çocukça değil; çocuk duyarlılığıyla kaleme alınması gerekmektedir. Çocuk duyarlılığı da çocuğa görelilik ve çocuk gerçekçiliği ilkelerini gerekli kılmaktadır. Yazar ve şairlerin çocuk edebiyatının iki temel ölçütü olan "çocuğa görelilik" ve "çocuk gerçekliği" ilkelerine göre hareket etmesi özgün bir edebiyat için hem gerekli hem de zorunludur (Şirin, 2014, s.23). Şirin bu zorunlulukla da öykü, masal, fabl, deneme ve şiir gibi kaleme aldığı türlerde "çocuk okurun" varlığını metinde hissetmesi için biçimsel ve içeriksel yalın bir dil kullanır. Biçimsel yalınlık ilkesi ölçüde, dilde; içeriksel yalınlık ilkesi ise "düşüncede, tiplerde ve içtenlikte" (Taşdelen, 2005, s.352-360) çocuk okurun özdeşleşim ve empati ilişkisini kolaylaştırır. Çocuk edebiyatının temel kaynağı çocuk olduğuna göre çocuklar için kaleme alınan hikâye edici metinler ve şiirler, çocuğun algı, ilgi, dikkat, duygu, düşünce ve hayal gibi iç dünyasına uygun olmalı; çocuğun eleştirel düşünme becerisini geliştirmelidir. Çocuk edebiyatının bir diğer işlevi, çocuğun sanat ve estetik yönden gelişmesine katkı sağlamalıdır (Şirin, 2007a, s.16). Türkçe, edebiyat, psikoloji ve felsefe eğitimi alanlarındaki gelişmelere bağlı olarak son dönemlerde Mustafa Ruhi Şirin'in görüşlerine uygun çok daha fazla çocuk kitapları kaleme alındığı görülmektedir. Mustafa Ruhi Şirin, çocuk edebiyatı ile ilgili görüşlerini desteklemek için mümkün olduğu ölçüde çocuk felsefesinden yararlanmaya çalışır. Çocuk okurun bilgiyi sorarak sorgulayarak edinmesini önemser. Bu konuda önemli bir eksikliğin olduğunu düşünerek de şöyle der: "Çocuk özneye göre ne çocuk felsefemiz, ne de uygulanabilecek toplumsal çocuk projemiz var. Bu yüzden de ne çocuk sorunlarını çözme önceliğimiz ne de yeteneğimiz olabiliyor" (Şirin, 2006, s.42-43). Bir çocuk edebiyatı eleştirmeni olarak şairin en önemli özelliklerinden biri eleştirdiği konulara çözüm üretmesi ve eksik bulunduğu alanlara katkı sağlamasıdır. Onun *Aşk Olsun Çocuğum Aşk Olsun* adlı kitabı çocuk felsefesi alanında yayımlanan ilk çocuk kitabı örneğidir (Karakaya, 2006b, s.16). Yazar/şair, soru cevap tekniği üzerine kurguladığı bu kitabıyla çocuk edebiyatını çocuk felsefesiyle ilişkilendirmiş, bu alanda önemli bir boşluğu

doldurmuştur. Nitekim kitap *Çocuk Felsefesi Üzerine Denemeler* alt başlığı altında yayımlanmıştır. *Ne Zaman Hızlı Çalışır Çocuk Saati? Çocukluğun Zaferi, İrmak da İnsan Gibidir, Aşk Olsun Çocuğum Aşk Olsun* adları altında dört bölümden oluşan kitapta on dokuz şiirsel metin bulunmaktadır. Kitaptaki beşinci bölüm “Soru Sormak” başlığını taşımaktadır. Bu bölüm çocukları felsefi düşündürmeye sevk eden önemli bir bölümdür. Şair bu bölümde soru soran çocuğun üst bilişsel becerilerinin gelişeceğine özellikle vurgu yaparak, bilginin çocuğa sorgulama metoduyla nasıl buldurulacağını sezdirir. Mustafa Ruhi Şirin’in *Aşk Olsun Çocuğum Aşk Olsun* adlı eseri çocuk edebiyatının çocuk felsefesiyle olan ilişkisini göstermesi açısından önemlidir. Kitapta çocuk gerçekliği ve duyarlılığı varlık dünyasına ait delillerle yansıtılmaya çalışılmıştır.

Mustafa Ruhi Şirin’in Çocuk Şiiri Kavramına Dair Görüşleri

Çocuklar için yazılan şiirlerin “çocuk şiiri” olarak değerlendirilmesi sınıflandırmaya dayalı modern Türk edebiyatının sonucudur. Bu tür bir değerlendirme temelde şiire pedagojik yaklaşımdan kaynaklanmaktadır. Çocuk şiirlerinin eğitsel yönünün önemsenmesi maalesef çocuk şiirlerinin estetik yönünü olumsuz etkilemiştir. Şimşek’in ifadesiyle “şiir adı verilen edebî türün taşıdığı bütün estetik kaygılar ve ölçüler çocuk şiiri için de geçerlidir. Fark kullanılan dil malzemesinin çocuğa göre oluşundadır” (Şimşek, 2002, s.119). Ayrıca çocuk şiiri çocuklara özgü bir şiir türü değildir. Çocuk şiirleri her yaşta okuyucunun okuyabileceği bir şiir türüdür. Mustafa Ruhi Şirin, “çocuk şiiri” kavramı yerine “çocuğa şiir” kavramının kullanılmasını önerir. Türk şiirinde çocuk ve çocuğa dair imgeleri kullanan, çocukluğunda etkisi altında kaldığı bir olayı şiir diliyle anlatan çok sayıda şair vardır. Bu tür şiirlerin “çocuğa şiir” tanımlanmasıyla değerlendirilmesi daha uygun olacaktır. Can Yücel’in “Ben Hayatta En Çok Babamı Sevdim”, Necip Fazıl Kısakürek’in “Anneciğim”, Sunay Akın’ın “Çocuk ve Hüzün”, Edip Cansever’in Manastırlı Hilmi Bey’e İkinci Mektup” şiirleri bu noktada örneklem olarak verebilir. Bu tür örneklemelerin birer “çocuk şiiri” olabilecekleri fakat “çocuğa şiir” olamayacaklarını belirtmek gerekir. Çünkü bu şiirler yetişkin psikolojisiyle ve soyut kavramlarla kaleme alınmışlardır. Dolayısıyla “çocuk şiiri” ve “çocuğa şiir” kavramlarının literatürde tekrar değerlendirilmesi gerekmektedir. Mustafa Ruhi Şirin, Çocuğa şiirin eğitsel değer taşımasının yanında estetik değerler de taşıması gerektiğini savunur. Çocuklar için yazılan şiirler çocuk düşüncesine, çocuk bakışına ve çocuk duyarlılığına uygun olmalı çocuğun bilişsel, duygusal ve dilsel yeteneklerini geliştirilmelidir. “Çocuğa şiir” çocuğa estetik haz vermeli ve çocuğun hayal dünyasını geliştirmelidir. Bu da ancak içindeki çocuğu yaşatabilen bir şairin üslubuyla olur. Başarılı bir çocuk şairi, çocukça

değil çocuksu bir ruhla şiir yazmalıdır. Şiiri çocuğun seviyesine indirgerken şiirin estetik değerini düşürmemelidir. Çocukların seviyesine ve kavrayışına uygun olan her tema şiirin ilgi odağı olabilir. Ancak şiirin estetik bir değer taşıması şairin içindeki çocuğu felsefi bir duyarlılıkla dışarı çıkarmasıyla mümkün olur. Nitekim başarılı bir çocuk şairi, içindeki çocuğu dışarıya çıkarabilen şairdir (Şirin, 2006, s.145). Çocukların kelimelere yükledikleri özel anlamlar, çocukçalık, sadelik, yeri geldikçe mizah ve fantastik iyi bir çocuk şiirinin taşıması gereken özelliklerdir. Çocuğa anlam katarı çocuğa göre olan şiir, şiiri çocuğa indirmeye ustası olan şairin gerçekleştirebileceği şiirdir. Bir şiirin anlam katlarının çocuğa göre olabilmesini ise şairin çocuk duygusu ve çocuk bakışı belirler. Şair, kendi çocuk bakışından bir felsefe kurabildiği oranda çocuk felsefesi olan bir şair olmayı hak eder. İçindeki çocuğu yaşatmayı başaramayan bir şair çocuk şairi olamaz (Şirin, 2007b, s. 130). Mustafa Ruhi Şirin, çocuk şairlerinin şiirlerinde politik ve pedagojik söylemlerden kaçınmaları gerektiğini dile getirir. Çünkü “pedagojik ve politik söylemde zekâ, akıl ve katı bilinç, şairin iç sezgi kullanmasına imkân vermez. İç sezginin kullanılmadığı durumlarda ise şiire ve çocuğa yenik düşünülmesi kaçınılmaz duruma gelir” (Şirin, 2007b, s. 132). Dolayısıyla çocuk şiirlerinde pedagojik ve politik söylemlere yer verilmemeli; şiirin estetik değeri bu şekilde perdelenmemelidir. Şair, şiirin üzerine çıkan biçimciliğe karşıdır. Şiir ona göre önce anlamdır. Asıl olan şiirin estetiğidir. İyi şiiri elmasa değil inciye benzetir. Şair sözcükleri seçerken kelimelerin en gerekli olanını seçmelidir. Şair, çocuk şiiriyle ilgili görüşlerinde “Her şiirimde Anahtar Sözcüklerin olmasını isterim. Bu Anahtar Sözcükler şiirimde şifreleridir” (Şirin, 2012b, s. 260) ifadelerini kullanır. Mustafa Ruhi’nin şiirlerine çocuk duyarlılığı hâkimdir. Çocuk duyarlılığı hayret ve hayranlığının egemen olduğu saf, önyargısız bir yaklaşım türüdür. Farklı bir ifadeyle hayata, olaylara ve objelere küçük bir çocuğun hayal dünyasıyla bakmaktır. Varlığı, öğrenilmiş bilgilerin, ideolojilerin ve değer yargılarının dışında hayal dünyasına göre algılamaktır. Mustafa Ruhi, bu duyarlılıkla kaleme aldığı şiirlerinde üslubu, söz sanatlarını, iç ahengi ve ritmi önemser. Fakat çocuk şiirlerinin estetik bir değer taşımakla birlikte düşündürücü, farkındalık sağlayıcı yönünün de olması gerektiğini dile getirir. Bu amaçla da şiirlerinde soru imgesini sıklıkla kullanır. Şairin soru imgesi üzerine kurguladığı bazı şiir örnekleri şunlardır: “Ne Zaman Hızlı Çalışır Çocuk Saati?”, “Kim Harika Çocuktur?”, “Kuğular Niçin Uçamaz?”, “Hangisini Öğrenmeliyim?”, “Ne Olmak İsterim?”, “Saat Kimi Sever?”, “Deniz Nasıl Sever?”, “İyilik Nedir?”, “Nedir Hak?”, “Kaç Ufuk Çizgisi Var?”, “Dedem Bunları Nerden Biliyor?”, “Dünya Nasıl Sevinir?”, “Ben Hangisiyim?”, “Harfler Nasıl Bakar?”, “Harfler Ne Yer?”, “Okumak Neye Benzer?”, “Oyuncaklar Niçin Büyümez?”, “Güneş Niçin Doğar?”, “Niçin Çok Şakacıdır

Ay?”, “Neden Hep?”, “Neden Böyle?”. Mustafa Ruhi, şiirlerindeki soru imgesiyle “çocuklarda sorgulatma yeteneğinin ortaya çıkmasını bekler” (Meriç, 2006, s.16-17). Çocuklar için yazmak zorlu ve uzun bir iştir. Mustafa Ruhi Şirin bu zorlu işi başarmış entelektüel bir yazardır. Onun soru imgeleri üzerine kurguladığı şiirleri çocukların üst bilişsel zekâlarını harekete getirmeye katkı sağlar ve felsefi düşünme becerilerini geliştirir. Araştırma kapsamında şairin *Yıldız Sayan Ağaç Toplu Şiirler* (2012b), *Dünyanın En Güzel Yeri* (2018a), *Harflerin Kardeşliği* (2018b), *Okula Giden Kedi* (2018c) adlı eserleri incelenmiştir. Şairin *Yıldız Sayan Ağaç Toplu Şiirler* adlı eseri *Gökyüzü Çiçekleri ve Bir Şemsiyem Olsa Kuşlardan* adlı eserlerindeki şiirleri içermektedir.

Bulgular

Mustafa Ruhi Şirin’in çocukları eleştirel ve felsefi düşündürmeye yönlendiren çok sayıda şiir örnekleri bulunmaktadır. Bu şiirlerin ortak özelliği soru dizeleri üzerine kurgulanmış olmalarıdır. Çalışmanın bu bölümünde çocukları düşündüren ve sorgulamaya teşvik eden şiir örnekleri üzerinde durulacak; tespit edilen şiirler temalarına göre değerlendirilecektir.

Hayatın Sorgulanması

Şair, şiirlerinde çocukları gerçek hayattan koparmadan kişisel özelliklerine göre düşündürmeye çalışır. Onun şiirlerinde hayatı farklı yönleriyle tanımaya çalışan, sorgulayan, eleştirel düşünen masum çocuklar vardır. *Aşk Olsun Çocuğum Aşk Olsun* şiirinde hayatı anlamlı yaşamak isteyen çocuk, anne ve babasına şöyle der: “(...) Nasıl bir çocukluk/ yaşarsam gerçekleşir bu?” (Şirin, 2012a, s. 18). “(...) Cevabı ise şu:/ Ne eksik kalmış/ ne de eksik yaşanmış ne ertelenmiş/ ne de/ yetişkinlikte tamamlanmış ne erken yetişkinleşmiş/ ne de sonsuz çocukluk!” (Şirin, 2012a, s.18). Şiirde çocuklar, doğayla iç içe yaşayarak mutlu olurlar. Hayat bu şekilde daha güzel ve daha anlamlıdır. Şiirde çocuklara hayatın bu yönü sorularla hissettirilmeye çalışılır: “Oyun oynayan çocuklar/ göğe resim çizdiği için mi/ Daha güzelleşir dünya/ Oyunların adıyla/ çağrılınca mı çocuklar/ durur çocuk saati” (Şirin, 2012a, s. 21). Şiirlerde idealize edilen çocuklar öğrenmeye meraklı, sürekli soran, araştıran, eleştiren tiplerdir. Çocuklar soru sordukça yeni bilgilere ulaşmakta; hayatın gerçeklerini fark etmektedirler. Fakat hayatın bazı gerçekleri çocukların masum ruhlarını sıkmakta ve bunaltmaktadır. Çocuğun bu ruh hali imgesel bir anlatımla dile getirilir: “Soru sordukça niçin/ dikleşiyor önümde/ hayat merdiveni?/ Doğru soru sormanın/ güzel bir cevap olduğunu/ kim öğretecek bana, kim?” (Şirin, 2012a, s.35). Şair, çocuklara iyi yaşamamanın ve erdemli olmanın önemini yine soru tekniğini kullanarak buldurmaya çalışır. Ebeveyn, çocuklarına seslenir: “İyi

yaşamak/ erdem ve enliğin çiçeğini/ alnında taşıyan insana yakışır/ Haklı olarak şöyle soracaksın:/ Nasıl hak eder insan/ bu çiçeği?/ İşte bu da sana/ yaşarken cevabını öğreneceğin/ büyük bir soru” (Şirin, 2012a, s.42). Çocuk ve ebeveynin diyalogları üzerine kurgulanan *Aşk Olsun Çocuğum Aşk Olsun* şiir kitabında çocuklar hayatı sorgulamakta; erdemli yaşamının önemini anlamaya çalışmaktadır. Çocuk şiirlerinde hayat, sorularla anlam kazanır. Soran çocuk, meraklı ve duyarlı çocuktur. Çocuğun merakı ve duyarlılığı da doğal olarak çocuksudur. Şair, şiirlerinde çocukları soru sormaya teşvik eder. Soruların en güzeli de çocuğun cevabını bilmediği soruları sormasıdır. Şair “Soruların En Güzeli” şiirinde şöyle der:

Ormanda bir sınav sorusu:/ -Hangi ağacın yaprakları/ Daha çoktur?/ -Ağaçlar mı sordu bu soruyu?/ -Hayır!/ -Kuşlar mı?/ -Hayır!/ -O halde/ Güneş olmalı/ -Hayır bilemedin,/ Dedi, kaplumbağa tavşana/ -Yıldızlar merak etmiş/ Olamaz mı?/ Biraz da kızarak/ Şöyle seslendi tavşan:/ -Bu sorunun/ Ve cevabın/ Sana yararı yok ki!/ -Bilmediğin konuda/ Soru sormak,/ Dedi kaplumbağa/ Soruların en güzeli (Şirin, 2018a, s. 90-91).

Çocukların soru sorma yetisine sahip olmaları önemlidir. Mustafa Ruhi onları buna özendirme için şiirinde şöyle der: “Soru sormak/ Bazen/ Cevabın yarısını/ Bazen de tamamını bilmektir/ Soru sormak/ Hayat bilgisi dersinden/ ‘Peki’yle geçmektir” (Şirin, 2018b, s. 27). “ Bebeğin Duası” şiirinde çocuk büyümek isteyen bir bebekle özdeşleşim ilişkisi kurar. Şiirde öznenin bebeklik sürecinden anne ve baba olma sürecine kadar geçen zamanı anlatılır. Özne, büyürken hayatla iç içe ve doğanın farkındır. Şair de özneye bu farkındalığı hissettirmek ister. Şiirin ilk mısralarında çocuk “Balıklar türkü söyler mi?” sorusunu sorar. Soruda çocuksu bir duyarlılık vardır. Şiirin sonunda “Paşa olsam küçük kardeş/ Söyle kaç yıldızım olur?” (Şirin, 2012b, s.21) sorusu vardır. Çocuk hayatın içinden konuşur. Askerlik ve rütbe kavramlarını bilir. Gökyüzündeki yıldızlarla rütbelerdeki yıldızlar arasında anlam ilişkisi kurar. Gökyüzündeki yıldızlar çocuğa yücelik; rütbelerdeki yıldızlar ise hayranlık duygusu verir. Çocuk bu duygularla dış dünyadan iç dünyasına doğru açılan hayaller kurar. Oyuncakların çocuk dünyasında ayrı bir önemi vardır. Çocuk oyuncaklarla hayatını öğrenmeye başlar. Oyuncakların çocuk dünyasında taşıdığı anlamı ona hissettirmek önemlidir. Şair, “Oyuncak Bebeğin Türküsü” şiirinde bunu yapar. Şiirde özne, oyuncak bir bebektir. Oyuncak bebek, eve ilk geldiği günden itibaren evin küçük çocuğuyla duygusal bir ilişki kurmuş; ona çocukluk anlarını hatırlatmıştır. Şiirde oyuncak bebeğin çocuk dünyasındaki yeri teşhis sanatıyla hissettirilmektedir. Oyuncak bebek, çocuğun geçmiş günlerini estetik duygularla anlamlandırmasına katkı sağlamaktadır. Şiirde çocuk okur, hayatı bebek objesiyle anlamlandırmaktadır: “Çilli kızın düğün günü/ Fotoğraf elimde kaldı/ Yaşamak bir güzel oyun/ Oyunağımı kim aldı?” (Şirin, 2012b, s.39). Şiirdeki özne

oyuncakların hayatında taşıdığı anlamı hissetmiştir. Şairin şiirlerinde çocuklar, çocukluk günlerini tüm sıcaklığıyla yaşarlar. Şairin amacı da çocuklara bu güzel günleri hissettirmektir. “Çocukluk Günleri”nde bu şiirlerden biridir. Özne, geçmiş çocukluk yıllarına özlem duyan bir yetişkindir. Sorduğu sorularla çocuk okura, çocukluk günlerinin güzelliğini fark ettirir. Şiirde yetişkin özne, çocuğa sorular sormaktadır:

“Süslediğimiz dünya/ Bitmek nedir bilmeyen/ Yaz günlerimiz nerde?/ En büyük sevinçleri/ Uçurtmalara yazdık/ Oyuncaklar getiren/ Beyaz gemimiz nerde?/ Dallarda çiçek çiçek/ Gülücükler bıraktık/ Aya mendil sallayan/ O küçük eller nerde?/ Kuşlarla yarışırken/ Göğe resim çizerdik/ Bir bayram yeri gibi/ Oyun yerimiz nerde?” (Şirin, 2012b, s.69).

“Koş Gel Bana” şiirinde de yetişkin özne, çocukluk yıllarına duyduğu özlemi anlatır: “Çocukluğum, çocukluğum!/ Kafdağı’nda zembilde mi?/ Suyu bitmiş bir gölde mi?/ Güneşin gök sofrasında/ Gizlediğim mendilde mi?/ Nerde şimdi nerde bilmem?/ Çocukluğum, çocukluğum!” (Şirin, 2012b, s. 70). Hayatın zorlukları özneyi yormuştur. Çocukluğuna dönmek istemektedir. Özlem duygusunun hâkim olduğu şiirde çocuklara içinde buldukları güzel anların değeri hissettirilmeye çalışılır. Çocuk dünyasına ait objelerle hayatı anlamlandırmaya çalışan bir başka şiir örneği “Balon” şiiridir. Şiirde yetişkin özne, çocuğu dışardan seyretmektedir. Şiirde anlatılanlar bir oyun gibidir. Havada uçan balon, çocuğa yücelik ve enginlik duygusu verir. Şiirde çocuk için birden beklenmedik bir olay gelişir ve balon patlar. Oyun böylece sona ermiş olur. Fakat masum çocuk, oyundan vazgeçmez. Defalarca oyunlar oynar. Böylece hayalini kurduğu şeyi engellere rağmen tekrar tekrar yaşamış olur. Balon, şiirde çocuğu hayata bağlayan bir objedir. Şiirde çocuğu felsefi düşündürülen soru cümlesi balon objesiyle ilgilidir: “Niçin/ Daha çok balon/ Ve gökyüzü çizer çocuk yine?” (Şirin, 2012b, s.86). Şiirdeki balon, çocuğun iç dünyasındaki coşkuyu ve hayalleri temsil eden bir metafora dönmüştür. “Ben Hangisiyim?” şiirinde çocuk ailesiyle birlikte. Şiirde çekirdek aileye karşı geliştirilmek istenen geleneksel bir aile çevresi vardır. Aile içinde annesi çocuğa, “aşkı”, babası “arkadaşım, dayısı “dayıcığım”, anneannesi “minnoşum”, amcası “çiçek Ahmet’im”, ablası “kardeşim”, dedesi “paşa torunum” demektedir. Çocuk bu farklı isimlendirmeler karşısında şaşırılmaktadır. Şiirin sonuna babaannesine: “Ben hangisiyim?” diye sorar (Şirin, 2018c, s.20). Geleneksel aile yapısı üzerine kurgulanan şiirde, çocuk, toplumdaki yerini belirlemeye çalışır. Şiir çocuğa geleneksel aile içinde yaşamının hazzını hissettirir. Çocuğa şiirlerde cansız objeler ve hayvanlar çocuk duyarlılığıyla konuşturulur. Bu şiir örneklerinden biri “Silgi” şiiridir. Şiirde “silgi” kişileştirilen bir objedir. Silgi, bir oyuncak gibi çocuğun hayatında bir değer olmuştur. Çocuk ona bu ilginin sebebini sorar. Silginin verdiği cevap çocuğu felsefi düşündürür:

“Harfleri/ Yanlış yazsam/ Çizgileri/ Eğri çizsem/ Karıştırsam sayıları/ İyiliksever silgi/ Hemen koşar/ Parmaklarımın arasına/ -Neden bu ilgi?/ Diye sordum silgime/ -Eksiksiz yazdığında, dedi/ Öylesine güzelleşiyorsun ki!” (Şirin, 2018c, s.33). Çocuk, hayatı “yazma eylemi” üzerinden sorgular. Hatanın yapılması hayatın akışında olağandır. Yanlışlık düzeltildiğinde hayat anlam kazanır. Çocuk okur, “Okumak Neye Benzer?” şiirinde hayatı bu sefer “okuma eylemi” üzerinden sorgular. Şiirde “okumak eylemi” çocuk duyarlılığıyla bir oyuna benzetilmiştir. Çocuk bu oyunu oynadıkça kendini hayatın içinde bulur: “Okudukça/ Başlar konuşma/ Bir oyuna benzer/ O zaman/ Yaşamak” (Şirin, 2018c, s. 49). “Daha Uzaklara Götüren” şiirinde de çocuk en güzel hayallerine ve hedeflerine nasıl ulaşabileceğini sorgular. Şiirin ilk bölümünde çocuğa düşündürücü sorular sorulur: “Hangisi/ Daha uzaklara/ Götürür bizi?/ Araba mı/ Uçak mı/ Gemi mi/ Tren mi/ Kitap mı?/ Araba uçak/ Gemi ya da tren/ İnsanı/ Götürebilir/ Uzaklara” Şiirin ikinci bölümünde çocuğun düşündüğü sorunun cevabı verilir: “Asıl kitaptır/ Sözcük sözcük/ Cümle cümle/ Daha uzaklara götüren” (Şirin, 2018c, s.53). Şiirdeki uzaklık somut mekânsal bir kavram değildir. Çocuğun iç dünyasındaki hayalleri ve hedefleri karşılayan bir metaforudur.

“Hangisini Öğrenmeliyim?” şiirinde çocuk neyi öğrenmesi gerektiğini merak etmektedir: Çocuk annesine “Şarkı söylemeyi mi/ Resim yapmayı mı/ Fotoğraf çekmeyi mi/ Öğrensem/ Daha iyi olur anne?” (Şirin, 2018a, s.37). şeklinde bir soru sorar. Anne, çocuğuna entelektüel bir anne bakış açısıyla cevap verir. Baba da idealize edilmiş bir karakterdir. Çocuğuna neyi niçin öğrenmesi gerektiğini anlatır.

Değerlerin Sorgulanması

Şair, şiirlerinde değerlerle ilgili örtük mesajlar verir. Çocuk, şiirdeki eğitsel iletiyi buluş yoluyla kavrar. Şiirlerde çocukların değerler karşısındaki zaafları eleştirilmez. Örneğin çocuk gerçekçiliğinde kıskançlık ve rekabet doğal bir duygudur. Çocuğun duygusunu bastırmak, kıskançlık anında çocuğu suçlayıcı ifadeler kullanmak pedagoji bilimine aykırıdır. Asıl olan çocuğa kıskançlık duygusunu sorgulatmaktır. “Büyüme İstiyorum Baba” şiirinde çocuk, babasının boyunu nasıl geçebileceğini sormaktadır. Baba, çocuğa karşı suçlayıcı bir ifade kullanmaz, çocuğu azarlamaz. Babanın çocuğa verdiği cevap eğitsel iletiler taşır: “Ya abin/ Eski boyunda kalır/ Büyümezse/ Üzülürsün o zaman/ Değil mi?/ Bence ikiniz de Büyüyün/ Belki abinin/ Şimdiki yaşına gelince/ Geçersin boyunu/ -Haklısın baba” (Şirin, 2018c, s.15). “Büyüme İstiyorum Baba” ve “Büyüyünce” şiirleri arasında tematik bir ilişki vardır. Özne “Büyüyünce” şiirinde hayallerine kavuşmuştur. Yaşı ilerlemiş boyu da uzamış; gelişmiştir. Fakat çocuk kalan bir yönü vardır. Onu da şiir diliyle şöyle ifade eder: “Fakat

anlayamadığım/ Bir şey var:/ Ben büyüyünce/ Niçin kedim/ Bana güldü?” (Şirin, 2018c, s. 16). Çocuk büyümüştür. Fakat kedisi ondan kopmamıştır. Şiir çocuğa hayatın ondan kopmayan yönünü hatırlatır. “Daha Çok Sevmek” şiirinde de çocuk doğacak kardeşini kıskanmaktadır. Çocuk gerçekliğiyle: “-Anne/ Bir kardeşim olsa/ Sever mi seni çok?/ Alır mı senden/ Sevgimin yarısını?/ Bana ayırdığın zaman/ Bölünür mü ikiye?/ Sıcaklığın azalır/ Eksilir mi/ Öpücüklerin?” der. Çocuğun annesine sorduğu soru çocuk gerçekliğine uygundur. Anne çocuğuna şefkatle şöyle cevap verir: “-Hayır, yavrum, hayır!/ Sen nasıl sevginle geldiysen/ Kardeşin de/ Sevgiyle gelecek” (Şirin, 2018c, s. 24). Çocuk annesinin verdiği bu cevaba karşılık kardeşini özlemle beklediğini söyler. “Harflerin Kardeşliği” şiirinin teması dostluk, kardeşlik ve yardımlaşmadır. Şiirdeki harfler, insanlar arasındaki sosyal ilişkiyi sembolize etmektedir. Şair, çocukları harf sembolünü kullanarak eleştirel düşündürür: “Aynı anneden/ Doğmuş gibi/ Kardeş midir harfler?/ Hiçbirini ayırmadan/ Çağrılınca/ Koşar mı/ Sözcüklere?/ Harfler nasıl söyler/ İnsanlara/ Kardeşliği?/ Çiçekler gibi mi?” (Şirin, 2018b, s. 13). Şair, çocukları çok iyi bildikleri harf sembolü üzerinden düşündürür. Modern çağda çocukların geneli ebeveynlerinin çocukluk yıllarında sahip olmadıkları imkânlarla sahiptiler. Çocukların kendilerine sunulan imkânların değerini bilmedikleri sürekli bir eleştiri konusu olur. Mustafa Ruhi Şirin, çocukları biraz da bu yönde düşündürmeye çalışır. “Ayakkabılarımın Sevinci” şiirinde okula yeni başlayan çocuk, ayakkabılarına sevinmiştir. “Beni okula götürürken/ En çok/ Kim sevindi?” sorusunu sorar. Çocuk sorduğu sorunun cevabını “Ayakkabılarım” (Şirin, 2018c, s. 26) sözleriyle yine kendisi verir. “Azınlık Çocuk !” şiirinin teması hak, hukuk ve eşitlik kavramlarıdır. Şiirde çocuklara küçük yaşlardan itibaren eşitlik kavramı ve kardeşçe yaşama bilinci kazandırılmaya çalışılır. Çocuğa kazandırılmak istenen eğitsel iletiler örtüktür. Şiirde çocuğa “azınlık” kavramıyla ilgili sorular sorulur. Çocuk, şiirin sonundaki “Kardeşçe yaşamak istiyorum” ifadeleriyle azınlık kavramını anlamlandırmış olur. “Ne demek azınlıklar?/ Azınlık çocukta ne?/ Bu çok akıl dışı/ Bir yorum” Şiirin sonunda düşünen çocuk insanlara seslenir: “Azınlık sözcüğünü/ Silelim sözlüklerden/ Kardeşçe/ Yaşamak istiyorum” (Şirin, 2018b, s. 19). Eğitsel mesajlar içeren “Daha Nasıl Anlatmalı” şiirinin ana teması yine eşitlik ve kardeşçe yaşamaktır. Şiirin anlatıcı öznesi çocuktur. Özne, şiirin ilk dizelerinde hiçbir çocuğun anne basını, ülkesini ve ana dilini seçemediğini söyler. Derileri değişik, gözleri siyah, mavi, yeşil veya kahverengi olan hiçbir insanın bir diğerinden farkı yoktur. Çocuk, insanlar arasındaki çatışmalara anlam veremeyerek çocuğuna şöyle seslenir: “Kediciğim/ Söyler misin/ İnsanlara bunu/ Daha nasıl anlatmalı?” (Şirin, 2018b, s. 21). Çocuğun yardımlaşma duygusuyla yetişmesi önemlidir. Sağlıklı ve huzurlu toplumlar, yardımlaşma duyarlılığı olan nesiller üzerine bina edilir. Hayat,

sanılanın aksine yardımlaşma ve dayanışma üzerine kuruludur. Bu düzen de iyiliği yaşatmakla korunur. Çocuk dünyasında iyilik göreceli bir kavramdır. Mustafa Ruhi Şirin çocuklara “İyilik Nedir?” sorusunu sorar. Bu felsefi soruyu ağaçlar, bulutlara seslenerek şöyle cevaplandırır: “Her şeye/ En kolay/ Ulaşmanın/ Çiçekli yoludur/ İyilik” (Şirin, 2018a, s. 80). Şiirdeki soru çocuğu felsefi düşündürür. Gerçek hayatta çocuğa büyüünce ne olmak istediği sıklıkla sorulur. Çocuğun verdiği cevap genellikle sosyal çevresindeki mesleklerle ilgilidir. Bu sefer aynı soruyu kurmaca dünyasındaki kedi sorar. Çocuğun verdiği cevap estetik ve pedagojik bir anlam taşır: “Hayalinde ne olmak istersin?/ Diye sormuş beyaz kedi/ Kral mı/ Kuş mu/ Yıldız mi?/ -Hiçbiri, demiş çocuk/ Eskimolar için/ Kiraz ağacı olmak isterim/ Çocuklar/Kar üstünde/ Kirazları yerken/ Isınır gün” (Şirin, 2018a, s. 39). Yoksulluk, hastalık ve çaresizlik hayatın bir gerçeğidir. Çocukların yoksul, çaresiz ve hasta insanların halinden anlamaları önemlidir. “Deniz Nasıl Üşür?” şiirinde çocuk, yoksul çocukların dramını empatiyle hisseder: “Çıplak ayaklarıyla/ Karda/ Yürürken/ Nasıl/ Üşürse çocuk/ Kar yağarken/ Öyle üşür deniz!” (Şirin, 2018a, s.62). Şiirde kullanılan deniz metaforu çocuğun şiirden eğitsel bilgi yanında estetik haz da almasını sağlar. “İki Soru” şiirinin de teması yoksulluktur. Şiirde anlatıcı özne, rüyasında her gün yoksul insanları görmektedir. Yoksul insanların haline acıyan özne, dünyadaki mutsuzluğun sebeplerini sorgulamaktır. Çocuğun yaşadığı ruh hali şiirde çocuksu duygularla ifade edilir: “Niçin anne/ Her gün rüyada/ Yoksulları görüyorum? (...) Niçin anne/ Her gün dünyada/ Sevinç daha az?” (Şirin, 2018b, s.61). İnsan sevgisi Mustafa Ruhi Şirin’in ana temalarından biridir. Şiirlerde çocuklar, sevgi değerini sorgulayarak anlamlandırır. Şiirlerde özellikle anne sevgisine sıklıkla vurgu yapılır. Anne sevgisi gerçek hayatta olduğu gibi şiirlerde de insan sevgisinin en kutsalıdır. Mustafa Ruhi, şiirlerinde anne sevgisine sıklıkla vurgu yapar. Alışılmamış bağdaştırmalarla çocuğun dikkatini anne sevgisi üzerine çeker. “Anneme Ninni” bu şiir örneklerinden biridir. Şiirde annesine ninni söylemek isteyen bir çocuk vardır. Şiirde ninninin de işlevi değişmiştir. Bebekleri uyutmak için söylenen ninni bu sefer anneyi uyandırmak için söylenecektir. Şiirden anlaşıldığına göre anne ölüm uykusundadır. Çocuk duyarlılığıyla sorulan soru, çocuğun annesine olan özlemini yansıtmaktadır: “Sen ninni söyledikçe anne/ Yıldızlar bile uyur gökte/ Kuğuları okşarken sular/ Rüyalara karışır uykular/ Bir ninni söylesem ben de/ Melekler uyur mu söyle/ Bir ninni söylesem yine/ Açılır mı gözlerin anne?” (Şirin, 2012b, s. 22). “Annemin Adını Yazmak” şiirinde şiirin ana teması yine anne sevgisidir. Şiirin birinci bölümünde anne çocuğuna seslenir: “Melek sesinle/ İlk anne deyişini/ Duyduğum anda/ Bir kanadını benim/ Bir kanadını benim/ Elime verdi tanrım/ Uçan kuşların” (Şirin, 2012b, s. 23). Şiirin ikinci bölümünde çocuk, yaşama seveciyle annesine “hala uçuran kim kuşları?” sorusunu sorar.

Şiirdeki soru, çocuğun bitmeyen anne sevgisini göstermektedir. Şairin anne sevgisini anlattığı bir başka şiir örneği “Dünyanın En Güzel Yeri” şiiridir. Yetişkin özne, şiire, “Dünyanın en güzel yeri/ Neresidir?” sorusunu sorarak başlar. Sorunun cevabı “anne kalbidir” (Şirin, 2018a, s. 13). Verilen cevap simgesel bir anlam taşır. Şiir bu yönüyle estetik bir değer taşır. “Cennetin Rengi” şiirinde hasta çocuk ve annesi arasındaki duygusal ilişki anlatılır. Çocuk, hastalık psikolojisiyle mekânı ve acılarını farklı algılamaktadır. Hastalık anında yanında annesi vardır. Bu da hayatın akışına uygundur. Annesine sorduğu sorular çocuğun hastalık anında yaşadığı ruh halini yansıtır: “Hastaneler hep/ Bu kadar/ Büyük müdür anne?/ Nasıl da/ Böyle hızlı/ Dolaşiyor içimde/Aç timsah yavruları/ Bundan mı kalbim/ Güneşten de sıcak?/ Gölge de/ Buz da/ İstemem anne/ Elin alınma değsin yeter/ Havada bir rahatlık var/ Bu olmalı cennetin rengi!” (Şirin, 2018a, s. 43). Şiirdeki sorular çocuğa anne sevgisini hissettirecek niteliktedir. Mustafa Ruhi şiirlerinde çocuğa anne ve baba sevgisinin yanında dede sevgisini de hissettirmeye çalışır. Çocuk okur onun şiirlerinde akraba sıcaklığını tüm canlılığıyla yaşar. “Uzaklara Giden Dedem” şiiri bu tür şiir örneklerinden biridir. Şiir dedesine özlem duyan bir çocuk psikolojisiyle kurgulanmıştır. Özne, uzun zamandan beri göremediği dedesini babasına sorar. Dedesinin öldüğünü bilmeyen çocuk, duygularını hayal dünyasındaki imgelerle anlatır: “Baba/ Büyüyünce/ İyileşecek mi/ Çok uzaklara/ Giden dedem?/ Mızıka çalarken/ Karşılacak mı/ Kardeşimle ikimizi?/ Dedemle/ Kucaklaşınca/ Her yer/ Boyanacak mı/ Cennetin rengine?” (Şirin, 2018a, s. 46). Sevgi temalı bir başka şiir örneği “Harfler Neyi Sever? şiiridir. Şiirin ana teması çocuk sevgisidir. Şiirin başlığı bir soru cümlesidir ve çocuğu felsefi düşündürmek için kullanılmıştır. Şiirin sonunda şair, çocuğun merak ettiği sorunun cevabını verir. Verilen cevap çocuğu sevindirir. Çünkü çocuk, varlık dünyasında kendisine verilen değeri anlamıştır. Neyi sever harfler?/ Defteri kitabı/ Yazı tahtasını mi?/ Yazan eli/ Okuyan gözü mü ?/ Gazeteyi/ Bilgisayarı mi?/ Neye yakışır harfler?/ Çiçeğe/ Gökyüzüne Sevgiye/ Şiire mi?/ En çok/ Çocuk sözcüğüne/ Yakışır harfler” (Şirin, 2018c, s. 40). Şiirlerde hayvan sevgisiyle de ilgili iletiler vardır. “Ağaçlar da Ağlar” şiirinde özne, insanların hayvan sevgisini sorgular: “Ansızın bir kuş ölse/ Gökyüzünde/ Ağaçlar ağlar da/ Niçin yarıya inmez anne/ Bayraklar?” (Şirin, 2012b, s. 33) der. Şiirdeki soru çocukları kuş sevgisi konusunda düşündürür. Renklerin değişen anlamları estetik sanatların ve psikolojisinin konusudur. “Mavi Sevmek” şiirinde mavi renginin taşıdığı anlam çocuk duyarlılığıyla sorgulanır. Şiirdeki özne, mavi ve sevgi kavramı arasındaki ilişkiyi düşünür: “Gündüz/ Açık bir okuldur/ Yeryüzü/ Bitkiler hayvanlar/ Irmaklar denizler/Severler hep mavi/ Geceleri/ Gökyüzü/ Açık bir okula benzer/ Öğrencileri/ Yıldızlar/ Severler hep mavi mavi/ Niye mavi/ Severler hep/ Sevgi/ Mavi/ Diye mi?” (Şirin, 2018c, s. 61).

Metafiziğin Sorgulanması

Kozmik âlemden sebep ve sonuç ilişkisi içinde araştırılan birçok metafizik olay vardır. Geleceğin bilim insanı olarak çocukların bu olayları araştırmaları ve sorgulamaları önemlidir. Mustafa Ruhi, şiirlerinde çocukları tabiat olayları ve objeleri hakkında düşündürür. Onlardan kozmik âlemi ve doğa olaylarını sorgulamalarını ister. Şiirlerindeki çocuklar da kozmik âlemin arakasında her şeyi sevk ve idare eden metafizik varlığı/yaratıcıyı hissederek. “Uçmak Oyunu” şiirinde gökyüzü tiyatro sahnesine, gökyüzünde uçan kuşlar da kuklaya benzetilir. Sahnenin arkasında kuklaların ipini çeken bir de kuklacı vardır. Kuklacı sahnede görünmez; varlığını sadece eylemleriyle hissettirir: “Gökyüzü hazır sahne/ Perdesi saf ipekten/ İpler/ Salınır gökten/ Kuklacı ipi çekince/ Başlar kuş oyunu/ Kuklacı nerde gizli? Kim açar perdeleri?” (Şirin, 2012b, s. 121). Şiirde eylemden özneyi buldurmaya yönelik bir kurgulama yapılmıştır. Şair bu kurgulama tekniğiyle çocuğu mistisizme yönlendirir. Araştırma kapsamında incelenen şiirlerde çocukların din ve inanç duygularının önemsendiği görülmektedir. Şiirde din ve inanç duygusu örtük göndermelerle verilir.

Çocuk şiirlerinde belirli ölçüde soyut kavramlar olabilmektedir. Bu tür şiirler çocukların hayal âlemini geliştirmekte ve onlara iç dünyalarını keşfettirmektedir. Mustafa Ruhi Şirin’in “Uyku Bekçileri” şiiri bu tür bir şiir örneklemedir. Şair, şiirinde öncelikle çocukları gece, uyku ve rüya gibi metafizik kavramlarla ilgili düşündürür. Sonrasında çocukları bu metafizik kavramlarla ilgili metafizik bir özneye yönlendirir. Şiirdeki “kim?” sorusu bu özneyi buldurmak için sorulmuştur: “Gece kim/ Uyku verir?/ Rüyaları / Kim gönderir? Öpmek ister/ Seni melek/ O en güzel/ Bir kelebek” (Şirin, 2012b, s. 19). Rüya âleminin sorgulandığı bir diğer şiir örneği “Anne Ben Balık mıyım?” şiiridir. Şiirde çocuk, rüyasında deniz üstünde koşarak yürüdüğünü ve denizdeki balıklarla konuştuğunu görmüştür. Rüyasını annesine anlatan çocuk, şiirin sonunda şu soruyu sorar: “Yoksa ben/ Balık mıyım/ Anne?” (Şirin, 2018c, 57). Soru, çocuk duyarlılığıyla sorulmuştur. Şair, sorduğu bu soruyla okur çocuğun rüya âlemiyle kozmik âlem arasında ilişki kurmasını sağlamış olur. Çocuk şiirlerinde metafizik kavramlar somut kavramlarla anlamlandırılmaya çalışılır. Şiirlerdeki imgesel anlatımlar çocuğun bilinmeyenini, bilinenle; uzakta olanı yakın olanla tanımasına yardımcı olur. “Küçük Kuşum” şiirinde de kuş, çocuğun değişen ideallerini ve hayallerini temsil etmektedir. Özne, küçüklüğündeki kuşu hatırlamış; annesine kuşun nerde olduğunu sormuştur. Annenin verdiği cevap düşündürücüdür: “-Uçtu gitti o, / Uçtu gitti.../ Her çocuğun kalbine/ Bir kuş konar çocuğum/ Büyüyünce uçar/ Göklerdeki evine” (Şirin, 2012b, s. 49). Şair, “Güzellik Duygusu” başlıklı şiirinde çocukları güzellik kavramıyla ilgili düşündürür.

Şöyle der: “Çiçeklerin/ Bitkilerin/ Nereden gelir/ Güzelliği?/ Topraktan Sudan/ Havadan mi?/ Şiirin/ Müziğin/ Resmin/ Nereden gelir/ Güzelliği?/ Seçilmiş sözcüklerden/ Yeni ezgilerden/ Sıcacık renklerden mi?/ İnsanın/ İçindeki/ Güzellik duygusundan” (Şirin, 2018a, s. 82). Çocuk, soyut kavramları düşündükçe hayal dünyasını geliştirir, hayal dünyası geliştirdikçe de hayatın anlamını daha iyi kavrar.

Kozmik âlemde cereyan eden olaylar yalnız yetişkinleri değil çocukları da ilgilendirir. Dolayısıyla çocukların kozmik dünyadan kopması mümkün değildir. Mustafa Ruhi, şiirlerinde çocukları gerçek hayatın içinde düşünür. Çocukların dikkatini doğa olayları veya objeleri üzerine çekmeye çalışır ve onları sorgulayıcı düşünmeye teşvik eder. “Suya Ninni” şiirinde çocuklara tabiattaki güzellikler fark ettirilir. Kozmik âlemi dışarıdan seyreden çocuk, pınarla özdeşleşim ilişkisi kurar: “Su annenin ninnisi/ Pınarı uyutur mu ?/ Uyuyunca pınarın/ Gözleri yumulur mu ?” (Şirin, 2012b, s. 29). İç dünyası yaşama sevinciyle dolu olan çocuk, duygularını özdeşleşim ilişkisiyle anlatır. Mustafa Ruhi, suyun akışı kadar yağmurun yağışına da dikkatleri çekmek ister. “Yağmur Hanım” şiirinde de yağmurun yağışındaki gizemi metaforik bir anlatımla dile getirir: “Tık tık cama/ Kim vuruyor?/ Aç bakalım/ Ne soruyor?/ Ah çok iri/ Damlacıklar/ Bak dışarıda/ Yağmur mu var?/ Yağmur, yağmur/ Ne yağarsın/ Nerden geldin/ Hep ağlarsın!” (Şirin, 2012b, s. 31). Şiirde çocuğun doğaya karşı duyarlılığı geliştirilmektedir. “Ağaçlar Ayakta Uyar” şiirinde özne, gökyüzündeki kuşları ve yıldızları seyretmektedir. Çocuk, ağaçların toprak üstünde nasıl durduğunu merak eder. Ağaçların hali onu şaşırtmaktadır. Duygularını şiirsel bir dille şöyle anlatır: “Kuşları gökyüzü örter/ Beni annem/ Ben sırtüstü uyurum/ Yıldızları sayarak/ Ağaçlara şaşıyorum/ Ağaçlar ayakta/ Nasıl uyuyor anne?” (Şirin, 2012b, s. 77). “Neden Böyle?” şiirinde tabiat olaylarının arkasındaki gizem anlaşılmaya çalışılır. Şiirde özne, Dünya’nın Güneş’in etrafında; Ay’ın da Dünya’nın etrafında niçin döndüğünü sorgular. Şiirde çocuk gerçekliğiyle merak edilen şeyler de vardır. Çocuk, şiirin sonunda elma kurtlarının elmayı niçin yediklerini merak eder: “Neden dünya/ Bir yılda döner/Güneşin çevresinde? (...) Neden ay/ Bir yılda/ On iki kez/ Dolaşır dünyayı?/ .../ Neden geceleri/ Isıtamaz bizi güneş? (...) Neden elmanın kurdu/ Elmayı yer? (...) Neden (...)?” (Şirin, 2018c, s. 94). Çocuk, en yakınından en uzağına kadar çevresinde görebildiği her olayı ve objeyi merak etmektedir. “Neden Hep” şiirinde kozmik dünyada sürekli cereyan eden olayların gizemi anlaşılmaya çalışılır. Özne, havaya atılan taşın, dalından kopan elmanın neden yere düştüğünü; ırmakların neden yukarıdan aşağıya doğru aktığını; yağmurun ve karın gökyüzünden nasıl yağdığını merak eder. Öznenin merak ettiği konular fen bilimleriyle ilgilidir. O, fen bilimlerinde cevabını bulabileceği konuları şiirsel bir dille sorgular. Şiirin sonunda duygularını çocuk duyarlılığıyla dile getirir: “Neden hep/ Gece

konuşuruz/ Yıldızlarla?” (Şirin, 2018c, 91).“ Deniz ve Çocuk” şiiri özdeşleşim ilişkisi üzerine kurgulanmıştır. Şiirdeki çocuk, varlığını denizde ve denize ait unsurlarda hissetmiştir. Şiirdeki soru dizeleri çocuğun ontolojik kaygılarını yansıtır: “Değince elim denize/ İçim mavileşiyor/ Anne ben şimdi su muyum?/ Kayıktan denize bakınca/ Uyurgezer gibi/ Balıklar/Dolaşüyor çevremde/ Anne ben/ Balıkların uykusu muyum?/ Denizden/ Dağlara bakınca/ Bir noktayım sanki/ Anne ben/ Deniz kuşu muyum?” (Şirin, 2018a, s. 66). Mustafa Ruhi'nin şiirlerinde alışılmamış bağdaşmalar da bulunmaktadır. Şiirler bu yönüyle çocukların felsefi düşünme yeteneklerini geliştirilmektedir. “Uyurken Yeşil” şiiri bu şiirlerden biridir. Şiirdeki çocuk, renkleri değişen iç dünyasıyla ilişkilendirmektedir. Çocuk annesine, gülünce mavi, ağlayınca, kahverengi, kızınca kırmızı, küsünce sarı, uyuyunca da yeşil renge büründüğünü söyler. Şiirin sonun annesine “Niçin uyurken/ Yeşilim, anne?/ Daha hızlı/ Büyüdüğüm için mi?” sorularını sorar. (Şirin, 2018c, s. 60). Soru çocuksu görünür fakat sorunun anlam derinliği bulunmaktadır. Çocuk, uyku haliyle yeşil ağaçlar arasında benzetim ilişkisi kurar. Çünkü uyurken ağaçlar gibi durağan ve sessizdir. Çocuk, ağaçla kurduğu özdeşleşimle metafiziği anlamaya ve anlamlandırmaya çalışır.

Sonuç

Çocuk edebiyatında çocukların okudukları veya dinledikleri metinlerden estetik haz almaları, metinler üzerinde eleştirel ve felsefi düşünceleri önemlidir. Düşünen ve sorgulayan çocuk, bilgiyi daha çabuk kavrar; hayatı daha anlamlı yaşar ve metafizik kaygılardan uzaklaşır. Türk edebiyatında çocukları eleştirel ve felsefi düşündürülen az sayıda eser bulunmaktadır. Mustafa Ruhi Şirin'in eserleri bu alanda değerlendirilebilecek niteliklere sahiptir. Mustafa Ruhi, çocuk edebiyatı alanında kuramsal bilgilere sahip ve bu alanda çok sayıda hikâye edici metin ve şiir kaleme almış önemli bir şahsiyettir. Onun şiirlerinde çocukları eleştirel ve felsefi düşündürmeye yönelik çok sayıda soru imgeleri vardır. Çocukların bu imgeleri sorgulamaları kişisel ve sosyal gelişimlerine katkı sağlayacaktır. Şairin şiirlerinde disiplinler arası bir ilişki de vardır. Çocuk edebiyatı ve çocuk felsefesi arasında görülen bu ilişki çocuklara estetik haz vermektedir. Çocuklar estetik hazla varlık dünyasını; sosyal hayatı, değerleri, metafizik kavramları ve ontolojik kaygılarını sorgulamaktadırlar.

Kaynakça

- Alver, K. (2005). Çocuk ve edebiyat. *Hece Dergisi Çocuk Edebiyatı Özel Sayısı*, 104-105, 403-405.
- Cevizci, A. (1994). *Felsefe sözlüğü*. İstanbul: Say Yayınları.
- Çiçek, H. (2017). Felsefeyle çocuk, çocukla felsefe. *Çocuk ve Medeniyet Dergisi*, 2, 51-59.
- Çotuksöken, B. (2000). *Felsefi söylem nedir?* İstanbul: İnkılâp Kitabevi.
- Demir Gürdal, A. (2013). Sosyolojinin ihmal edilen kategorisi çocuklar üzerinden çocuk sosyolojisine sosyolojiye bakmak. *İş Güç Endüstri İlişkileri ve İnsan Kaynakları Dergisi*, 15(4), 5-24.
- Direk, N. (2002). *Küçük prens üzerine düşünmek*. İstanbul: Pan Yayıncılık.
- Doğan, B. N. ve Güldenoğlu G. (2011, Ekim). *Aytül Akal'ın öykülerinin çocuğa görelilik ilkesi açısından incelenmesi*. Sözlü sunum, III. Ulusal Çocuk Kitapları Sempozyumu (Sorular ve Çözüm Yolları), Ankara.
- Gander M. J. ve H. W. Gardiner (2010). *Çocuk ve ergen gelişimi*. (N. Çelen, Çev.). Ankara: İmge Kitapevi. (Orjinal çalışma basım tarihi 1981)
- Gülenç, K. (2006). Polemikçi bir gelenek olarak felsefe. B. Çotuksöken ve S. İyi (Ed.). *Kimin için felsefe* içinde (s. 59-75). İstanbul: Heyamola Yayınları.
- Gülle, M. ve Beyleroğlu, M. (2017). *Eleştirel düşünme ve empati eğitim ve spor alanı*. Ankara: Efil
- Gündoğdu, H. (2009). Eleştirel düşünme ve eleştirel düşünme öğretimine dair bazı yanlışlar. *Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(1), 57-74.
- Karakaya, Z. (2006a). Çocuk felsefesi ve çocuk eğitimi. *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, 6(1), 23-37.
- Karakaya, Z. (2006b). Günümüz çocuk edebiyatından seçilmiş çocuk felsefesi örnekleri. *Turkish Studies/Türkoloji Dergisi*, 1(2), 14-36.
- Postman, N. (1995). *Çocukluğun yokluğu* (K. İnal, Çev.). Ankara: İmge Kitapevi. (Orjinal çalışma basım tarihi 1982)
- Meriç, C. (2006). *Kırk ambar*. Ankara: İletişim Yayınları.
- Sever, S. (2015). *Çocuk ve edebiyat*. İzmir: Tudem Yayınları.
- Tan, M. (1994). Çocukluk, dün ve bugün. B. Onur. (Haz.). *Toplumsal tarihte çocuk bildiriler kitabı içinde*. (s. 11-26). İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.

- Taşdelen, V. (2014). Felsefenin gülümseyen yüzü: Çocuklarla felsefe. *Türk Dili*, 756, 562-568.
- Taşdelen, V. (2005), Çocuk edebiyatında yalınlık ilkesi, *Hece Dergisi, Çocuk Edebiyatı Özel Sayısı*, 104-105, 352-360.
- Şirin, M. R. (1994). *99 Soruda çocuk edebiyatı*. İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.
- Şirin, M. R. (2006). *Dersimiz çocuk: Çocuk üzerine düşünce yazıları*. İstanbul: İz Yayıncılık.
- Şirin, M. R. (2007a). *Çocuk edebiyatına eleştirel bir bakış. Çocuk edebiyatı nedir ne değildir*. Ankara: Kök Yayıncılık.
- Şirin, M. R. (2007b). *Çocuk edebiyatı kültürü*. Ankara: Kök Yayıncılık.
- Şirin, M. R. (2012a). *Aşk olsun çocuğum aşk olsun. Çocuk felsefesi üzerine şiirli denemeler*. Ankara: Kök Yayıncılık.
- Şirin, M. R. (2012b). *Yıldız sayan ağaç. Toplu şiirler*. İstanbul: İz Yayıncılık.
- Şirin, M. R. (2018a). *Dünyanın en güzel yeri*. Ankara: Kök Yayıncılık.
- Şirin, M. R. (2018b). *Harflerin kardeşliği*. Ankara: Kök Yayıncılık.
- Şirin, M. R. (2018c). *Okula giden kedi*. Ankara: Kök Yayıncılık.
- Şirin, M. R. (2014). Edebiyat ve çocuk edebiyatı. *Türk Dili Çocuk ve İlk Gençlik Edebiyatı Özel Sayısı*, 756, 12-31.
- Şimşek, T. (2002). *Çocuk edebiyatı*. Ankara: Rengarenk Yayınları.
- Yalçın, A. ve Aytaş, G. (2005). *Çocuk edebiyatı*. Ankara: Akçağ Yayınları.